

על "עשרים הראשונים"

כתב גדעון הרובי

בשלהי שנת 1929 ישבו בבתי איכרים בחדרה חברי קבוצת הראשונים וחיכו לאור ירוק לעליה לוואדי חווארת. כולם היו רווקים (למעט זוג אחד נשוי) חברי ארגון ב' ע"ש "יוסף ויתקין" וחברי ארגון ג' "העמק". עוד לפני העליה החלו בפעולות – נסיונות לחרוש בגבול הצפוני של ה"ואדי" הנושק לאדמות המושבה חדרה ובבניית גשר על נחל אלכסנדר בסמוך לשפך.

העליה לבית הגדול היתה כידוע ביום ב' בטבת תר"צ, 2 בינואר 1930. כשהגיעו החברים הראשונים לבית שעל הגבעה – הוא "בית הראשונים", התברר להם שאין חדרים פנויים לשכן את כל חברי הקבוצה.

דב גרשוני כותב בדף לחבר מה-10.1.1992 "בבית הקטן גרה משפחה ערבית... חדר אחד היה חסר חלונות ודלת" ובבית הגדול שני מחסנים גדולים שעליהם בית מגורים בעל 3 חדרים¹, באחד מהם גרה סוכנת הבית, קרובתו של טיין. בחדר השני גרו 3 שוטרים ערביים והשלישי היה מחסן אבטיחים". הם פינו את החדר השלישי מהאבטיחים וכך היה בו מקום לשישה בחורים. שאר חברי הקבוצה היו חוזרים מידי ערב ללון בחדרה ובאים מידי בוקר לעבודה במקום. העבודות הראשונות היו השלמת בניית הגשר על הנחל ובניית חדרי מגורים על המרפסת של הקומה השנייה. בניית הקומה הושלמה כעבור חודשיים שלושה, ואז עברו כל חברי הקבוצה לגור במקום.

כשהחלו הרווקים להתחתן, נוצרה שוב בעיה של דיור. דליה דריז מספרת כי הוריה גרו בתחילה באוהל על הגבעה מצפון לבית. מאוחר יותר, כנראה, לקראת החורף של שנת תרצ"א החליפו את האוהל בצריף שעמד באותו מקום. מנחם מיודובניק מספר כשהגיע לבית הגדול בראשית 1933 התגוררו הוא ואימו בתחילה בצריף של חיים וטניה החרמוני שנמצא על הגבעה מצפון לבית, ולידם היה הצריף של ברוך ואסתר הרצנשטיין.

לא ידוע במדויק היכן התגוררו בני משפחת ורדי, רפאל, פניה ובנם עמוס, בשנה הראשונה לבואם. יתכן והיה להם חדר בבית הגדול עצמו. משפחת ורדי הגיעה למקום לאחר מותו של משה לויתן ב-10.3.1931. ידוע לי שכשהוקמה השכונה הזמנית למרגלות הגבעה, התגוררה משפחת ורדי בצריף משותף עם חיים וסימה כהן. צריף זה הוצב מאוחר יותר ליד בית העם, לכיוון בית הספר, ושימש כצריף של הוועד והנהלת החשבונות. מאוחר יותר שימש הצריף כמלתחה לשחקני התיאטרונים שהגיעו לכפר להצגות ("הבימה", "האוהל", "המטאטא" וכו').

רשימת שמות החברים נכתבה ע"י חיים בן-צבי שהיה אחד מהראשונים. תאריך כתיבתה חסר, אך ליד שמות החברים שנפטרו הוסיף בן-צבי את האותיות ז"ל. לפיכך נראה כי

¹ כפי שאפשר לראות בתרשים של תרצה רוזנברג מביתן אהרון שבבית הגדול היו ארבעה חדרים...

הרשימה נכתבה בראשית שנות השמונים כלומר למעלה מחמישים שנה אחרי עלייתה של קבוצת הראשונים.

ואלו השמות:

א. ארגון ג' – "העמק"
(8 חברים)

דב גרשוני
טוביה אנקורי
גרשון בית-הלחמי
חיים בן-צבי
שרגא הולנדר
ישעיהו פורת
חיים אשלגי
שמואל קוקסו

א. ארגון ב' – "ויתקין"
(12 חברים)

חיים החרמוני
אליעזר קמחי
חיים פליטמן
ניסן ברא
חיים שרמן
חיים כהן
צפוני שמחה
חיים רוזין (רוזן)
ישראל זלצר
ברוך הרצנשטיין
דב וזהבה דריז
משה לויתן

הצטרפו במשך שנת תר"ץ²

יצחק וינשטוק (הגיע אחרי 1.12.30)
ליפא גולדברג (הגיע אחרי 1.12.30)
יוסף קורץ
שלום גולדגרט (הגיע אחרי 1.12.30)
בן-ציון גפני

דב לוסקי
משה חסקלברג
מרדכי דרורי
רפאל ורדי (הגיע אחרי 10/3/31)
אלכסנדר יעקובי
זלמן אוריון

בבדיקת הרשימה, התברר שבן-צבי שכח לרשום את שמו של אברהם ראביד, שהיה נהג וטרקטוריסט, והוא שעבד יחד עם משה לויתן בחריש ביום ה-10.3.1931, היום בו טבע לויתן בנחל אלכסנדר.

לפי התמונות נראה ש"עשרים הראשונים" "אימצו" את החברים שנוספו אליהם בשנתיים הראשונות. כולם יחד היו קבוצה אחת ובשנות החמישים כשהחלו החתונות של בני הדור השני קבלו כולם את אותה מתנה – הפטיפון המפורסם. וזה הביא לטעות של חלק מהבנים שאמרו לי בבטחון "אבא היה בין עשרים הראשונים, עובדה שקבלתי פטיפון לחתונה...".

² חלק מהחברים הגיעו בשנת תרצ"א

**הצטרפו ל"בית הגדול" בשנים 1931-1932
(לפני הקמת "השכונה הזמנית" ב-1.5.1932)**

בלה בית הלחמי (אשלגי) שנישאה לגרשון
התינוקת דליה דריז שנולדה לזהבה ודב ב-30.4.1930
אסתר הרצנשטיין (ציזנר) שנישאה לברוך.
פאניה ורדי ובנה עמוס – הגיעו אחרי רפאל ורדי
טניה החרמוני (פטקין) שנישאה לחיים החרמוני
סימה כהן (קמינקר) שנישאה לחיים כהן.
שלום ספרים הגיע אחרי טביעתו של משה לויתן.
זהבה פורת (וינר) שנישאה לישעיהו (שייקה).
דוד רוטברד

יתכן והיו חברים נוספים שאינם ידועים לי.

כתב: גדעון חרובי
ערכה: שרי גלבוע

רשימת ראשוני כפר ויתקין כפי שהם מופיעים בתמונה:³

עומדים מימין לשמאל:

גרשון בית הלחמי, בן-ציון גפני, חיים שרמן, שלום גולדגרט, שמואל קוקסו, חיים אשלגי, רפאל ורדי, ישעיהו פורת, ניסן ברוא, ברוך הרצנשטיין ומאחוריו חיים החרמוני

יושבים מימין לשמאל:

ישראל זלצר, זהבה דריז, דב גרשוני, דב דריז, חיים כהן, חיים בן צבי, שרגא הולנדר-ברזל, אליעזר קמחי

³ מעשרים הראשונים חסרים בתמונה: חיים פליטמן, שמחה צפוני, חיים רוזן, טוביה אנקורי, משה לויתן, שלושה שמופיעים בתמונה הגיעו מאוחר יותר: שלום גולדגרט, בן ציון גפני, רפאל ורדי.